

STUBER ANDREA

Szegény

■ KURT WEILL - BERTOLT BRECHT:
FILLÉRES OPERA ■

A Koldusopera az a színdarab, amely a megszületése óta folyamatosan aktuálisnak tetszik. (És ez feltehetőleg így is marad még jó ideig.) Nyilván ennek is köszönhető, hogy Bertolt Brecht és Kurt Weill műve már-már megdöbbentő mértékben elterjedt a magyarországi színházakban. Kezdetleges módszerrel történt számításaink szerint az 1930-as vígszínházi ősbemutatóval együtt negyvenhét alkalommal tűzték műsorra. Most, Miskolcon, negyvennyolcadszor. Évadonként másfél Koldusopera. Aki tud ennél sűrűbben játszott darabot, szóljon! (A Hamlet nyolcvankétszer került eddig színre nálunk, de az a sorozat jóval előbb kezdődött, még 1794-ben.)

A miskolci *Filléres opera*-bemutatón az előjáték előjátékaként halványan feltűnik a redőződő függönyön egy odavetített arc. Ruszt Józsefnek tippelhető a sötét hajú, kócos, szakállas férfi. (Felmerül a mindenre gondolni kész nézőben, hogy Méhes László rendező talán valami *homage*-gesztust gyakorol, jöllehet Ruszt Brechtet mindössze egyszer vitt színre életében.) Később ugyanez a fizimiska felbukkan hatalmasan a színpad felső részére vetítve. Lenéz résnyi szemével az eseményekre, felmondja a szerzői instrukciókat, kommentál, kikacag. Ekkor már jól látszik, hogy nem Ruszt József ő, csak hasonlít rá kicsit. M. Szilágyi Lajost tisztelhetjük a személyében. Később, a *Második koldusfinálét* erősítendő, személyesen is megjelenik: az erkélyről kiabálja be a „Hang a színpad mögül” szövegét: „Mert élni hogy lehet?!” (Eörsi István fordítását játssza a színház. Bár azon kicsit csodálkoznak, ha Eörsi szövegében szerepelne *koldulik* ige, amint itt az egyik szereplő mondja: „Aki nem dolgozik, ne is kolduljék!”) M. Szilágyi Lajos szereplése – kinagyított, felpuhult arca, gúnyos nevetései, kajánsága – a rendezés brechties elemének tekinthető, amely igyekszik sokatmondóan rávetülni az egyébként némiképp elkönnyített, elrevüsitett előadásra.

Müller Júlia (Peachumné) és Szibrik Bernadett (Polly)

ség kell várunk, hogy kiderüljön: nem pusztá brahi, mindenáron való különködés a nemek fölcserélése, T. Th. Ciupe grandiózus díszlete, Carmencita Brojboiu választékos eleganciát bohócjelmezekkel keverő ruhái, Vava Stefanescu cirkuszi rohángászásokat idéző koreográfiája, Seprődi Kiss Attila a kimódolt világot nyelvileg is megjelenítő fordítása. Kali Andrea játéka a minden helyzetben egy icipici türelmet kérve irányító aprócska előljáró szerepében kezdi sejtetni, milyen lehetőségek vannak abban, hogy a politika egykor kizárólagosan férfivilágát nők jelenítik meg. Minden szó és gesztus hamissága megsokszorozódik filigrán, nőies mozgásokkal kísérve, magas sarkú cipőkkel toppantva, vékony női hangon finomkodva vagy éppen durvulva. A politikai demagógia, a harc komolytalansága ebben a női változatban nemcsak különös színezetet, de egészen meglepő mélységet kap. Megjátszottság, manipuláció tetszik ki mindenből. Abból is, ahogy Panek Kati ábrázolja Farfuridit, a vaskos erőszakossággal nyomuló kormánypárti vezért, meg abból is, ahogy Kézdi Imola Cařavencunak, az ellenzék elharcosának szellemi fölnyit sejtetni akaró kényeskedését mutogatja. És az sem pusztán furcsaság, ahogyan a sudár Skovrán Tünde és a gömbölyded Bács Miklós eljátssza az erőszakos nőcsábász prefektus és a kikapós úriasszony viszonyát. Talpraesett nő és puhány férfi kapcsolataként huzakodásuk mélyebben bevilágít mind a társadalmi képmutatás, mind az emberi természet rejtelmeibe. A Bukarestből érkező veterán jelölt, akinek fölbukkanása utólag fölöslegessé teszi az egész helyi választási csetepatét, M. Kántor Melinda előadásában látszólag törekeny aggastyán: nemcsak el-elalszik, de szinte meg is hal, ám valójában halhatatlan, elpusztíthatatlan. A folyton okvetetlenkedő részeg polgárt mulatságos bohócként jeleníti meg Boldizsár Emőke. A minden disznóságot népes családjára és csekély fizetésére hivatkozva elkövető rendőr szerepe pedig egészen természetesen illik Laczó Júliához. Az előadás számos erős pillanata időtlen elvontságában is teljesen időszerűnek, nekünk szólónak tetszik. Amikor a választási gyűlésen kitör a botrány, a két frakció, valamint a részeg polgárok karának vonulása vad rohángászásba, majd ruhaszaggatásba torkollik, a fűzőre vetkezett nők kimerevedett életképére áttetsző műanyag lepel borul, s mintegy a demokrácia groteszk emlékműveként áll a szín közepén a dermedt tabló, hogy a bukaresti jelölt mintegy melleleg lerakhassa elé koszorúját. Álságos és tartalmatlan mechanizmusok működéséről beszél összefoglalóan a jelenet.

Tompa Gábor rendezése, amelyet a Thália Színházban láthatunk, nyilvánvalóan helyi, kolozsvári jelentőségű is. Feltehetőleg az sem véletlen, hogy a román nevet hol magyarosan, hol hangsúlyosan románosan ejtik, és nyilván annak is külön súlya van ott, hogy ez egy román történet, a román demokrácia hajnalának lényegre mutató torzképe. A direkten politikusk második rész előtt – a színen egyébként takarítóként föl-föltűnő – Albert Júlia bizonyára ezért is hadar mikrofonba egy, a magyar irodalom szinte valamennyi gyönyörű hazafias közhelyét elősoroló egyveleget. A történet, a játék rólunk is szól.

Kár, hogy nemcsak igazsága, de fölös hossza miatt is nehéz elviselni.

ION LUCA CARAGIALE:
AZ ELVESZETT LEVÉL

(Kolozsvári Állami Magyar Színház – Thália Színház)

THALIA

DÍSZLET: T. Th. Ciupe. JELMEZ: Carmencita Brojboiu. KOREOGRÁFIA: Vava Stefanescu. RENDEZŐ: Tompa Gábor.

SZEREPLŐK: Skovrán Tünde, M. Kántor Melinda, Kali Andrea, Panek Kati, Albert Csilla, Kézdi Imola, Vindis Andrea, Csutak Réka, Laczó Júlia, Albert Júlia, Kató Emőke, Bács Miklós, Boldizsár Emőke.

Fandl Ferenc (Bicska Maxi) és a lányok

A miskolci produkcióban elsikkad az a fajta aktualitás, amitől a néző úgy gondolhatná: a darab igazán elevenünkbe vág. Inkább az a benyomásunk támadhat, hogy az előadók legfőbb ambíciója a ma már slágerszámba menő Weill-songokkal szórakoztatóan hatni a közönségre. Ennek ugyan ellentmond néhány tapasztalati tény. Részint az, hogy a játszó egyik felének énektudása nem elégséges a zenei anyag megfelelő színvonalú tolmácsolásához, ráadásul drámai színészeti kárpótlást sem kapunk. Részint pedig az, hogy a szereplők másik fele feltehetően operettszínészi babérokra tör, amiből bizzar színpadi helyzetek állnak elő. Hogy példát mondjak: nehéz értékelni az olyan *Ágyú-dalt*, amely tökéletesen rámelegít Kárpáti Norbert (Tigris Brown) ama mulatságos igyekezetére, hogy képzett tenorjával fölényesen leénekelje a duettben Fandl Ferenc Bicska Maxiját. (Túl könnyű a dolga.) Vagy egy másik eset: ahogy a Lucy szerepét adó Jancsó Dóra – akinek már első prózai szavaiból kihallani, hogy operettszínésznő, s a hangját az énekszámra tartogatja – dalra fakad a Pollyval kibékülős jelenetében. Nem tudni, mit énekel – egyrészt mert a darab e pontján az eredetiben nincs dalbetét, másrészt mert egy szót sem érteni a dal-szövegből –, de közben még sűgásra is szorul. Igaz, ez nem a színésznő feledékenységé miatt történik, hanem mert Méhes elhelyezett az előadásban két-három bágyadt *atelier*-poént, amit a közönség nemhogy nem ért, de talán észre sem vesz.

Visszatérve a Weill-songokhoz, végre békülékenyen megjegyezhetünk annyit, hogy a Pollyt játszó Szirbik Bernadett és a Peachumot megformáló Szirtes Gábor képesnek mutatkoznak az előttük álló feladat teljesítésére: mind színészilag, mind énekesileg méltányolhatóan abszolválják számaikat. Egyébként színészi alakításról is jobbára csak az ő esetükben beszélhetünk, mert a többi szereplő eléggé kitöltetlenül hagyja az ábrázolandó figura körvonalait. Szirbik Bernadett női rutinmosolyokból és férfias léptekből épít Pollyt. Olykor túl szimpla megoldásokat választ. Például amikor Leprás Mátyást a leggyengébb pontján (szó szerint) megragadva érzékelteti alkalmasságát a főnöki posztra. Szirtes Gábor kísértetiesre sminkelve és kissé szájbarágósan tudósít Peachum gátlástalansággal keresztetett éles eszéről és lesújtóan kiváló üzleti érzékeről. Ok ketten – Szirbik és Szirtes – legalább játszanak valamit, túl a szöveg felmondásán. Müller Júlia Peachumnéként csupán a szétkent szemfestékével véteti észre magát, Seres Ildikó pedig dizózi pózokban domborítja Kocsmá Jennyt.

Az érintettségérzet kiküszöbölését látszik szolgálni a miskolci *Filléres opera* egész látványvilága. Rózsa István díszlete szerény költségvetésű revüszínpadot, esetleg sötét éjszakai bárt, végső so-

ron hideg tévéstúdiót idéz. (A turnbridge-i bordélyház szcénája leginkább a berlini Kit Kat Klubra emlékeztet. Az ember szinte várja, hogy a ledér öltözetű lánycsapat táncolni kezdjen Bob Fosse koreográfiájára.) Fémcsajtók közlekednek görgőkön, olykor lámpasorok gyúlnak ki. A zsinórpadlásról fényes valamik függnek – mintha a Duna TV hullámos logóját mintáznák. A színpadra időről időre betolt zongorista luxurbe csomagolt pianínón játszik. Hátul, a magasban híd fut keresztbe, ott viszi Bicska Maxi lakodalomba ifjú aráját papírmásé motorbiciklin. (Ugyanez a műjármű lesz *deus ex masina*, amikor a darab végén Tigris Brown ezen érkezik a királynői kegyelemmel.)

Horváth Katalin jelmezei szintén távol tartják a szereplőket a valóságtól. Egyetlen koldusnak tűnő koldus sem mutatkozik a színen – a magasból belógó koldusruhatár is inkább tetszetős vizuális elem, mint realitás –, és Bicska Maxi emberei is szép, egyforma, stilizáltan piszkofoltos kabátot viselnek. (Elég baj ez a bűnbandát játszó színészeknek. Jószerével meg sem tudjuk különböztetni őket egymástól. Janicsék Péter szakállas Leprás Mátyása tán azért ragad meg az emlékezetben valamelyest, mert fogpiszkálót rágcsál.)

Az eddigiekből talán úgy tűnhet, hogy Miskolcon nézhetetlen, ócska, vacak *Koldusoperát* mutattak be. De ez nincs egészen így, már csak azért sem, mert Méhes László tisztességes és szakszerű rendező. Magam azt is szeretem benne, hogy ügyel a részletekre. Egy példa: a Peachum szülők otthona a föld alatt rejtőzik, s amikor arra kerül a sor, a rivaldánál a színpad egy része lassan felemelkedik, hogy láthassuk a hálószobát. Ez a mozzgatás többször lejátszik, ám az egyik alkalommal két szék is áll a felfelé induló deszkákon. Az éberebb nézők ámulva figyelik, hogy a székek nem dőlnek fel, jöllehet majdnem elérik a függőleget. Suttymban ugyanis rögzítették őket.

A miskolci Brecht-előadásnak van arculata, határozott formája, megfelelő ritmusa. Veleje és ereje nincs.

KURT WEILL – BERTOLT BRECHT: FILLÉRES OPERA (Miskolci Nemzeti Színház)

FORDÍTÓ: Eörsi István. DÍSZLET: Rózsa István. JELMEZ: Horváth Katalin. ZENEI VEZETŐ: Váradai Katalin. KOREOGRÁFUS: Kozma Attila. VEZÉNYEL: Váradai Katalin, Regős Zsolt. RENDEZŐ: Méhes László.

SZEREPLŐK: Fandl Ferenc, Szirtes Gábor, Müller Júlia, Szirbik Bernadett, Kárpáti Norbert, Jancsó Dóra, Seres Ildikó, Janicsék Péter, Chajnoczki Balázs, Homonai István, Keresztesi László, Lukács Gábor, D. Derecskei Zsolt, Molnár Sándor Tamás, Molnár Erik, Kulcsár Imre, Latabár Árpád.